

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ภาพยนตร์กับการประกอบสร้างพื้นที่ของวัยรุ่นในสังคมไทย” เป็นงานวิจัยที่นำเอาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้เพื่อศึกษาถึงภาพยนตร์วัยรุ่นนักเรียนว่ามีกระบวนการในประกอบสร้างพื้นที่วัยรุ่นอย่างไร และผู้รับสารอ่านความหมายการประกอบสร้างพื้นที่ของวัยรุ่นผ่านภาพตัวแทนในภาพยนตร์ไทยอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยเลือกศึกษาจากตัวบทภาพยนตร์ (Textual Analysis) และผู้รับสาร (Audience Analysis) โดยอาศัยข้อมูลจากภาพยนตร์เอกสารต่าง ๆ รวมไปถึงผู้รับสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยจำแนกกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวบทภาพยนตร์และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้รับสาร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ตัวบทภาพยนตร์ (Text)

ผู้วิจัยเลือกศึกษาภาพยนตร์ไทยที่ออกฉายในช่วงระยะเวลา 3 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2549-2551 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของวัยรุ่นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียน และเนื่องด้วยในช่วงปีดังกล่าวมีปริมาณของภาพยนตร์วัยรุ่นนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพบว่ามีทั้งหมด 9 เรื่อง ได้แก่

- แค่เพื่อนคะฟอ (2549)
- มอ8 (2549)
- Seasons Change เพราะอากาศเปลี่ยนแปลงบ่อย (2549)
- ลูกตลกตกไม้ไผ่ตัน (2549)
- เขาชนไก่ (2549)
- รักแห่งสยาม (2550)
- ปิดเทอมใหญ่หัวใจว้าวุ่น (2551)
- บุญชูไอเลิฟสระคู (2551)
- เฟรนด์ชิพ เธอกับฉัน (2551)

จากนั้นจึงได้คัดเลือกภาพยนตร์ไทยแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกภาพยนตร์ที่จะนำมาใช้ ดังต่อไปนี้

1.1 เป็นภาพยนตร์ที่นำเสนอชีวิตของวัยรุ่นนักเรียนอย่างชัดเจน โดยเน้นการเล่าเรื่องของวัยรุ่นนักเรียนเป็นหลัก ภาพยนตร์ที่เลือกมาศึกษาเน้นการเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของวัยรุ่น ทั้งพื้นที่ด้านการเรียน พื้นที่ด้านครอบครัว พื้นที่ด้านมิตรภาพ และพื้นที่ด้านความรัก จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถคัดเลือกภาพยนตร์ที่นำมาใช้ในการวิจัยได้

- แคมป์คนะพ่อ (2549) จากบริษัท รอยัลเบลล์ พิคเจอร์ จำกัด
- Seasons Change เพราะอากาศเปลี่ยนแปลงบ่อย (2549) จากบริษัท จีเอ็มเอ็ม โท ฮับ จำกัด (GTH)

- รักแห่งสยาม (2550) จากบริษัท สหมงคลฟิล์ม จำกัด
- เฟรนด์ชิพ เธอกับฉัน (2551) จากบริษัท ไวท์ บีคอนด์ ฟิล์ม จำกัด

1.2 เป็นภาพยนตร์วัยรุ่นที่เป็นตัวแทนของแต่ละปีโดยสร้างจากค่าภาพยนตร์ที่แตกต่างกัน และเป็นภาพยนตร์ที่คาดว่าจะมีผู้ชมวัยรุ่นดูเป็นจำนวนมากโดยวัดจากรายได้ของภาพยนตร์ จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถคัดเลือกภาพยนตร์ที่ใช้ในการวิจัยได้ 3 เรื่อง ดังนี้

- Seasons Change เพราะอากาศเปลี่ยนแปลงบ่อย (2549) จากบริษัท จีเอ็มเอ็ม โท ฮับ จำกัด (GTH) รายได้รวม 66.88 ล้านบาท (Starpics, 2552, น. 87)

- รักแห่งสยาม (2550) จากบริษัท สหมงคลฟิล์ม จำกัด รายได้รวม 35.97 ล้านบาท (Starpics, 2552, น. 88)

- เฟรนด์ชิพ เธอกับฉัน (2551) จากบริษัท ไวท์ บีคอนด์ ฟิล์ม จำกัด รายได้รวม 14.26 ล้านบาท (Starpics, 2552, น. 84)

2. ผู้รับสาร (Receiver)

สำหรับการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ เลือกผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่นนักเรียนทั้งเพศชายและเพศหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้วิจัยได้คัดเลือกวัยรุ่นเพศชายที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนต่าง ๆ จำนวน 4 คน เพื่อทำการสัมภาษณ์เจาะลึก และอีก 4 คน เพื่อทำการสนทนากลุ่ม 2 กลุ่ม ดังรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไปนี้

ตารางที่ 1

แสดงข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพศชาย

ชื่อ	อายุ	ชั้น	โรงเรียน/แผนก	สถานภาพการอยู่ร่วมกับครอบครัว
แม็ค	17	ม.6	โรงเรียนสหศึกษา (ศิลป์-คำนวณ)	บิดาและมารดา
อู๋	16	ม.4	โรงเรียนสหศึกษา (ศิลป์-คำนวณ)	บิดาและมารดา
อาร์	17	ม.6	โรงเรียนชาย (ศิลป์-ฝรั่งเศส)	บิดาและมารดา
เท่ง	16	ม.4	โรงเรียนสหศึกษา (ศิลป์-คำนวณ)	บิดาและมารดา
แชมป์	17	ม.5	โรงเรียนสหศึกษา (ศิลป์-คำนวณ)	บิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว
หนุ่ม	17	ม.5	โรงเรียนสหศึกษา (ศิลป์-คำนวณ)	บิดาและมารดา
เจมส์	17	ม.5	โรงเรียนสหศึกษา (วิทย์-คณิต)	บิดาและมารดา
เนม	17	ม.6	โรงเรียนสหศึกษา (วิทย์-คณิต)	บิดาและมารดา

2.2 ผู้วิจัยได้คัดเลือกวัยรุ่นเพศหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนต่าง ๆ จำนวน 3 คน เพื่อทำการสัมภาษณ์เจาะลึก และอีก 5 คน เพื่อทำการสนทนากลุ่ม 2 กลุ่ม ดังรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไปนี้

ตารางที่ 2

แสดงข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพศหญิง

ชื่อ	อายุ	ชั้น	โรงเรียน/แผนก	สถานภาพการอยู่ร่วมกับครอบครัว
แพรว	15	ม.4	โรงเรียนสหศึกษา (วิทย์-คณิต)	บิดาและมารดา
บี	15	ม.4	โรงเรียนสหศึกษา (ศิลป์-คำนวณ)	บิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว
ส้ม	15	ม.4	โรงเรียนสหศึกษา (ศิลป์-คำนวณ)	บิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว
หมี	15	ม.4	โรงเรียนสหศึกษา (ศิลป์-คำนวณ)	บิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว
นุช	17	ม.6	โรงเรียนสหศึกษา (วิทย์-คณิต)	บิดาและมารดา

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ชื่อ	อายุ	ชั้น	โรงเรียน/แผนก	สถานภาพการอยู่ร่วมกับครอบครัว
นุช	17	ม.6	โรงเรียนสหศึกษา (ศิลป์-คำนวณ)	บิดาและมารดา
เปา	17	ม.6	โรงเรียนสหศึกษา (วิทย์-คณิต)	บิดาและมารดา
เมย์	16	ม.4	โรงเรียนสหศึกษา (ศิลป์-คำนวณ)	บิดาและมารดา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **ตัวบทภาพยนตร์ (Text)** ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี วิธีแรกคือ ข้อมูลจากสื่อวีดิทัศน์ของภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง ได้แก่ Seasons Change เพราะอากาศเปลี่ยนแปลงบ่อย รักแห่งสยาม และเฟรนด์ชิพ เธอกับฉัน การวิเคราะห์เนื้อหาภาพยนตร์จะเลือกฉากในภาพยนตร์ที่สร้างภาพตัวแทนชีวิตของวัยรุ่นนักเรียนที่มีความหลากหลาย โดยอาศัยฉากต่าง ๆ ในภาพยนตร์ที่วัยรุ่นปรากฏตัวในพื้นที่ วิธีที่สอง คือการเก็บรวบรวมข้อมูลของตัวบทภาพยนตร์จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเนื้อเรื่องย่อ บทความ บทวิจารณ์ทั้งจากนิตยสาร หนังสือพิมพ์ หรืออินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อใช้ในการอ้างอิงข้อมูลของภาพยนตร์รวมถึงทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความเห็นและทัศนคติที่มีต่อภาพยนตร์เรื่องต่าง ๆ ที่เลือกมาศึกษา เพื่อนำมาปรับใช้ในงานวิจัยฉบับนี้

2. **ผู้รับสาร (Receiver)** ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้รับสารวัยรุ่นที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนต่าง ๆ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) จำนวน 7 คน และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) จำนวน 9 คน โดยในการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะเลือกวัยรุ่นนักเรียนที่เคยชมภาพยนตร์ทั้งสามเรื่อง และมีประสบการณ์การใช้ชีวิตในพื้นที่ต่าง ๆ ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าแล้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการอย่างลึกซึ้ง และชัดเจนในมิติความเป็นตัวตนของวัยรุ่นที่ถูกประกอบสร้างผ่านพื้นที่ในภาพยนตร์ นอกจากนี้การเข้าถึงข้อมูลนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มสัมภาษณ์วัยรุ่นที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำนวน 10 โรงเรียน ประกอบกับการไปสัมภาษณ์ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงเรียน ห้างสรรพสินค้า บ้านของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แหล่งชุมชนต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อความหลากหลายของข้อมูล และป้องกันอคติที่เกิดจากผู้วิจัยด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. สื่อบันทึกเสียง (VCD) ผู้วิจัยใช้สื่อบันทึกเสียง เรื่อง “Seasons Change เพราะอากาศเปลี่ยนแปลงบ่อย”, “รักแห่งสยาม” และ “เฟรนด์ชิพ เธอกับฉัน” เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลของบทภาพยนตร์ และเป็นแนวทางในการตั้งคำถามเพื่อวิเคราะห์ผู้รับสาร
2. แบบบันทึกหรือแบบสังเกต (Note Taking or Observation Note) ใช้ในการบันทึกสิ่งที่สังเกตได้จากการศึกษาภาพยนตร์และเอกสารต่าง ๆ เพื่อความสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ยังใช้ในการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้รับสาร โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นอวัจนภาษา เช่น สีหน้าท่าทาง กิริยาอาการต่าง ๆ ซึ่งการเก็บข้อมูลในลักษณะดังกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดเพิ่มเติมมากขึ้น
3. เครื่องบันทึกเสียง (Tape Recorder) ใช้ในการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน
4. แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รับสาร เพื่อศึกษาถึงการเข้าใจความหมายของผู้รับสาร โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยมีคำถาม 2 ประเด็นหลัก คือ
 - กลุ่มตัวอย่างอ่านความหมายภาพตัวแทนของวัยรุ่นสอดคล้องหรือแตกต่างอย่างไรจากประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ตัวบทในภาพยนตร์
 - ความคิดเห็นและความรู้สึกของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อพื้นที่วัยรุ่นในภาพยนตร์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมา และกลุ่มตัวอย่างเชื่อมโยงกับโลกความเป็นจริงอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษา “ภาพยนตร์กับการประกอบสร้างพื้นที่ของวัยรุ่นในสังคมไทย” สามารถจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลได้ออกเป็น 2 ส่วน คือการวิเคราะห์ตัวบทภาพยนตร์ (Textual Analysis) เพื่อหาคำตอบว่าการประกอบสร้างพื้นที่ของวัยรุ่นผ่านภาพตัวแทนในสื่อภาพยนตร์ไทยมีลักษณะอย่างไร ส่วนที่สอง คือการวิเคราะห์ผู้รับสาร (Receiver Analysis) เพื่อหาคำตอบว่าผู้รับสารอ่านความหมายเกี่ยวกับการประกอบสร้างพื้นที่ของวัยรุ่นผ่านภาพตัวแทนในภาพยนตร์ไทยอย่างไร ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบทางการสื่อสารทั้งสองด้าน สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ตัวบทจากฉากในภาพยนตร์ โดยผู้วิจัยใช้ แนวคิดเรื่องพื้นที่ในสื่อภาพยนตร์ มาเป็นเครื่องมือในการพิจารณาถึงการประกอบสร้างพื้นที่วัยรุ่นแต่ละพื้นที่ในภาพยนตร์ ซึ่งใช้หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ดังนี้

แนวคิดเรื่องพื้นที่ในสื่อภาพยนตร์

- ความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ (ใคร)
- สถานที่/อาณาบริเวณย่อย (ที่ไหน มีลักษณะอย่างไร)
- ช่วงเวลา (เมื่อไร)
- ลักษณะกิจกรรม/ผลลัพธ์จากกิจกรรม (ทำอะไร/เกิดอะไร)

นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์จากแนวคิดการเล่าเรื่องบางเกณฑ์มาวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายของพื้นที่วัยรุ่นในสื่อภาพยนตร์ร่วมด้วย เช่น ตัวละคร ฉาก เทคนิคทางภาพยนตร์ เป็นต้น เพื่อให้เข้าใจความหมายและตัวตนของวัยรุ่นบนพื้นที่ต่าง ๆ ที่วัยรุ่นไปปรากฏตัว และใช้การวิเคราะห์จากแนวคิดการสื่อสารกับวัฒนธรรมย่อย เพื่อดูว่าภาพยนตร์ประกอบสร้างพื้นที่วัยรุ่นอย่างไร เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลักของสังคม หรือประกอบสร้างสิ่งที่วัยรุ่นกำลังทำอยู่ หรือเสนอทางเลือกใหม่ในการนำเสนอภาพยนตร์วัยรุ่น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับสารที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้แนวคิดภาพตัวแทน และแนวคิดการสื่อสารกับวัฒนธรรมย่อยเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ถึงการอ่านความหมายของวัยรุ่นจากการประกอบสร้างในภาพยนตร์ว่ามีลักษณะอย่างไร โดยแบ่งเป็น

- การรับรู้ เป็นความรู้สึกแรกหรือความสนใจเบื้องต้น เมื่อได้รับชมภาพยนตร์ ผู้รับสารสามารถบอกได้ว่าภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์คืออะไร รู้เห็นอะไรบ้างจากภาพดังกล่าว
- การตีความ เมื่อรับรู้แล้วก็จะเข้าสู่ขั้นตอนของการตีความภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์ว่ามีความหมายอย่างไร ภาพยนตร์ต้องการที่จะสื่ออะไรให้ผู้รับสารเข้าใจ
- การสร้างความหมาย เป็นขั้นตอนหลังจากการตีความ ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ปรากฏในภาพยนตร์กับสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกความเป็นจริงซึ่งเกี่ยวข้องกับประสบการณ์จริงของผู้รับสาร และนำไปสู่การเข้าใจความหมายในที่สุด

ในการอ่านความหมายของผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่นนักเรียน ผู้วิจัยจะศึกษาว่าผู้รับสารมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการประกอบสร้างพื้นที่ต่าง ๆ ของวัยรุ่นในภาพยนตร์และเปรียบเทียบพื้นที่ต่าง ๆ ของวัยรุ่นระหว่างโลกในภาพยนตร์ และโลกความเป็นจริงที่วัยรุ่นอยู่ โดยดูว่าผู้รับสารมีความคิดเห็นไปในทิศทางใด สอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร